

ROSTÁS DÉNES

AZ IMÁDSÁG

1. Istennel való tudatos lelki kapcsolatunk kifejezője az imádság. Az Istenre gondolás maga is imádságnak mondható. Az Istenről, ill. az Istenre irányuló imádságszerű gondolkodást meditációnak nevezzük.

Az imádság a vallás mozgató ereje. Első s legkezdetlegesebb formáját megelőzte az Istennek valamilyen formában való megérezése és a róla való gondolkodás. Aszerint, hogy ebben a félelmetes vagy a szerető, jóságos hatalom bontakozott ki erőteljesebben, az imádság is más-más tartalmat és célt kapott. Az előbbi esetben az imádság tartalma és célja a könyörgés, a kiengesztelés, a tetszés-megnyerés volt, az utóbbiban viszont a bizalom bontakozott ki, mely közeledésre, őszinte megnyilatkozásra indította a vallásos embert, s lelke vágyai kérészé formálódtak.

Az utóbbira meggyőző példa Jézus tanítása az Istenről és az imádságról. A názáreti próféta Istent „mennyei Atyánknak“ mondotta, szemben az ószövetségi „hatalmas Úrral“, aki haragra gerjed, megbünteti az atyák vétkeit a fiakban, aki félelmetes, akinek még a nevét sem szabad kiejteni. Jézus olyan Istenről beszél, akitől nem félnie kell az embernek, hanem iránta bizalmat éreznie. Tanítása nyomán eltűnnek a kiengesztelő áldozatok s a szeretet vallása és a bizalom imádsága születik meg. Az imádság gyermeki kérés lesz az Atyához: „Kérjétek és adatik nektek, keressetek és találtok, zörgessetek, és megnyitvatik nektek... Ha tehát ti gonosz létetekre tudtok jó ajándékot adni gyermekeiteknek, mennyivel inkább ad jókat a ti mennyei Atyátok azoknak, akik kérik tőle?“ (Mt 7,7—11).

Az imádságnak többféle formája van, melyek egyúttal a lelki fejlődés különböző fokozatait is képviselik. Ezek: a magán, a családi, a társas és a liturgiális vagy gyülekezeti ima.

2. Jézus a magán imádkozást emeli ki, maga is azt gyakorolta. „Te pedig amikor imádkozol, menj be a belső szobádba, és ajtódat bezárva imádkozzál Atyádhoz“ (Mt 6,6). Lukács evangéliuma ezt jegyzi fel: „Történt azokban a napokban, hogy kiment a hegyre imádkozni, és Istenhez imádkozva virrasztotta át az éjszakát“ (6,12). Nincs sehol említés arról, hogy Jézus a tanítványaival együtt imádkozott volna, hogy gyakorolták volna a közösségi imát. Ő a Gecsemáné kertben is egyedül imádkozott: „Akkor elment velük Jézus egy helyre, amelyet Gecsemánének hívtak, és így szólt tanítványaihoz: Üljetek le itt, amíg elmegyek, és amott imádkozom“ (Mt 26,36). És másik helyen: „Jézus [...] miután elbocsátotta a sokaságot, felment a hegyre magánosan imádkozni. Amikor beesteledett, egyedül volt ott“ (Mt 14,22—23).

A magán ima fontossága abban áll, hogy általa a hívő ember személyes kapcsolatba kerül Istennel. Ez a kapcsolat ösztönzője és forrása mindennek, ami jó és fennkölt; a fejlődés hajtóereje; az erkölcsi magasságok felé való emelkedés biztosítója. Isten vonzza gyermekeit a magasabbrendűség világába, s amikor ez tudatossá válik a hívő emberben, azután már önként, magától halad ebbe az irányba.

A magán ima az alapja és forrása minden imának. Clarke F. Jakab azt mondja erre vonatkozólag, hogy akinél a magános imádkozás nem mindennapi gyakorlat, annál a liturgikus imádkozás sem lesz tiszta, még kevésbé mély és lélekből fakadó.

Napjainkban a magán ima mind ritkább lesz a hívek gyakorlatában, a hangsúly a liturgiális imára tevődik át, viszont sokan ezt is elhanyagolják. A magán ima nem maradhat el életünkől, nem szigetelődhetünk el, mivel az ellenkezik a világmindenség lényegével és összefüggéseivel, egyben értelmetlen és káros lehet.

Milyen legyen a magán imádság? Jézus szerint legyen rövid: „Amikor pedig imádkoztok, ne szaporítsátok a szót, mint a pogányok, akik azt gondolják, hogy bőbeszédűségükért hallgattatnak meg“ (Mt 6,7). Az ApCsel írója szerint az efézusiak két óra hosszát kiáltották: „Nagy az efézusi Diana“ (19,28).

A magán imának formái, tartalmi és időbeli szempontból nem lehetnek előre megállapított kötöttségei. Meghatározója az a lelki állapot lehet, amelyben az imádság elhangzik. Ez a lelkület kell, hogy igényelje az imát, még akkor is, ha semmi kérése sincs. Mert szükség a hívő embernek mindennap az Istennel való közvetlen érintkezés. Az ima lehet csupán néhány szó, egyetlen kérés, egyetlen hálaadás. Munka előtt így szoktunk imádkozni: „Uram, segíts!“ Ez a két szó betölti egész lényünket, és az erő forrását buzogtatja fel bennünk. Értelmetlen volna ilyen alkalomra egy, akár csak pár soros imát előírni. Ez a két szó elég, ebben minden benne van. Munka után ezt szoktuk mondani: „Hála Istennek, elvégeztük!“ Ez is elégséges, mert a lélek mélyéből, őszintén és magától jön. Ha a gyermek édesanyja beteg, mi legyen imádságának a tartalma? Az ő lelke. Tarthat egy ima, egy imádkozó lelkiállapot órákhoz is, s lehet csak egy pillanat, mely azonban évekre s talán egy egész életre szóló hatást jelent. Ezért szükséges a hívő embernek mindennap az Istennel való közvetlen kapcsolat.

Legalkalmasabb idő az imádkozásra az este, amikor számba vesszük aznapi munkánkat, magatartásunkat. Ilyenkor hálát adunk, bűnbánatba mélyülünk, tiszteletadással adózunk, ígéretet teszünk, erőért imádkozunk. De nappal, munka közben is egy-egy villanásnyi gondolat, mely Isten felé száll, elég ahhoz, hogy egész lényünket átjárja, tudatosítsa bennünk az Istennel való kötöttséget, és emlékeztessen arra, hogy hivatásunk a lelki, erkölcsi, szellemi fejlődés, tökéletesedés, a tiszta élet.

3. A családi imának különböző formája lehet. Leggyakoribb az asztali imádság, mely rövid kell, hogy legyen. Lehet ugyanaz a szöveg minden alkalomra. Mondhatja az imát a család bármelyik tagja, a gyermek is, s talán annál kedvesebb.

A társas imát napjainkban csak közös étkezéseknél, vagy egyházi gyűléseken, megnyitó, vagy záró imaként szokták gyakorolni.

A magán ima mellett kiemelkedő jelentősége van a liturgiális vagy gyülekezeti imának, mely közösségi cselekmény, de ugyanakkor az egyén

imája is a gyülekezetben. Ennek az együtt-imádkozásnak két formája van. Az egyik az, amikor a lelkész mondja az imát és a gyülekezet hallgatólagosan vesz részt az imádkozásban. A másik, amikor a gyülekezet cselekvőleg vesz részt benne. Ez megoldható úgy is, hogy a gyülekezet a lelkész után, ill. vele együtt félhangosan mondja az imádságot.

Gyülekezeti imának vagy legalább is imádságos meditációnak lehet tekinteni az egyházi éneket — a liturgiában. Nem lehet eléggé hangsúlyozni az ének szerepének nagy jelentőségét. Éppen ezért fontos, hogy az ének mind szöveg, mind dallam szempontjából a lehető legjobb legyen. Az ének igen alkalmas arra, hogy élővé tegye, és a legszebb formában, a legmélyebb érzelmek keretében bontakoztassa ki az Istennel való lelki kapcsolatot.

A liturgiális imával kapcsolatban az alábbi kívánalmakat állapíthatjuk meg.

Ne legyen hosszú, az istentisztelet keretében legtöbb 6—8 perc. Tartalmilag és formailag legyen szabatos, elmondásában méltóságteljes, hitelt és meggyőződést sugárzó. Jusson kifejezésre benne az Istenben való bizalom, az iránta való tisztelet és szeretet. Legyen benne hálaadás, bűnbánat, kérés, imádkozás, nemcsak magunkért, hanem a távollévőkért, embertársainkért, különösen a betegekért. Ezek csak általános kívánalmak, melyek mikénti alkalmazása az imádkozótól függ. Lehet olyan alkalom, amikor a bűnbánatot emeljük ki, máskor viszont a hálaadást vagy a kérést. Ugyanazon imában szerephez juthat mindhárom is, esetleg valamelyik el is maradhat. Az adott alkalmak és lelkiállapotok határoznak e tekintetben.

Ki kell emelnünk a liturgiális ima közösségi jellegét. A magán imának csak egyéni jellege van. A liturgiális ima ezzel szemben az együttes imádkozást jelenti. Ilyen kell hogy legyen tartalmában és formájában egyaránt. A hívő ember nem imádkozhatik Istenhez csak az ő „bezárt szobájában“ mert ő nem csak egyén, hanem közösségi lény is. Istennek pedig nem kedves a visszavonuló, a közösségtől elszigetelődő ember. Az egyénnek szervesen bele kell kapcsolódnia a gyülekezet testvéri közösségébe. A vallásos ember nemcsak mint egyén megy a templomba, hanem mint a testvéri közösség tagja is, és ott felebarátaival együtt imádkozik. Ez az együttes imádkozás jut kifejezésre az egyházi ének éneklésében és a gyülekezeti ima hallgatásában. Kétségtelen szükséges volna, hogy az Úri imát dallamosított formában a gyülekezet együtt énekelje s ne csak némán hallgassa, hogy legalább ebben az évezredek imádságban tevékenyen vegyen részt, érezze az együtt-imádkozás szépségét s lélekemelő bensőségét.

Mind a magán, mind a liturgiális ima egyformán fontos. A magán ima az egyén imája, a liturgiális ima a közösségé. A magán imádkozás helye bárhol lehet, de a gyülekezeti imádság helye a templom, az a hely, ahol a hívek istentiszteletre össze szoktak gyűlni. A magán ima gyakorlása nélkül erőtlenné és alap nélkülivé válik a liturgiális imádság, a kettő ugyanis egymással összefügg, egyik a másikat kölcsönösen feltételezi és igényli.

4. Szükséges megemlítenünk a liturgiális ima mellett a meditációt is, mint az Istennel való kapcsolat létesítésének egy másik hatásos formáját. A meditációban nincs kérés. A lelkész olyan gondolatok, meglátások, él-

mények, igazságok világába vezeti híveit, amelyek Istent éreztetik meg velük. Az így felébresztett érzések maguktól kívánják az Isten előtt való megnyilatkozást: szeretlek Isten... Istenem én benned bízom... gondviselő Jő Atyám vagy... A meditáció és megnyilatkozás után már könnyű az imádkozás. Liturgiánk jelenlegi formája nem nyújt lehetőséget a meditáció bevezetésére. Egyébként ilyen célt akart szolgálni egyesek azon törekvése, hogy bevezessék a liturgiába a bibliaalvasást.

Az utóbbi időben erőteljesen bontakozott ki egy olyan törekvés, hogy a gyülekezeti ima mellett kapjon helyet a magán ima is „csendes ima” formájában. Ez annál inkább ésszerű kíváncsóság, mert nyilvánvaló, hogy a gyülekezeti imába nem lehet bevinni mindenkinek egyéni vágyait, kéréseit, viszont természetes, hogy ezek helyet szeretnének kapni az istentisztelet keretében. Erre pedig a legalkalmasabb a csendes ima formája.

5. Milyen hatása, eredménye van az imádkozásnak? Az eszmék és gondolatok, amelyekből az imádság felépül, mély hatással vannak a hívő emberre. Jézus azt tanítja: „Kérjétek és adatik nektek, keressetek, és találtok, zörgessetek, és megnyitvatik nektek” (Mt 7,7). „Ezért mondom nektek: higgyétek, hogy mindaz, amiért imádkoztok, és amit kértek, megkapjátok, és meg is adatik nektek” (Mk 11,24). Jézus tehát hitt abban, hogy Isten kérésünket teljesíti. Ne feledjük azonban, azt is mondta: „Legyen meg a te akaratod”. Ezzel szemben ma már mind több híve van annak a felfogásnak, hogy az imádkozásnak csak önmagunkra visszaható ereje, szubjektív hatása van. Ez nem is olyan újkeletű felfogás. Már a 18. században egy angol teológus azt tanította, hogy: „Istenre nem lehet hatni imádkozásunk által, őt nem lehet befolyásolni. Az imádkozásnak csak annyiban van haszna, hogy ösztönzőleg hat hangulatunk, belátásunk, magatartásunk megváltoztatására, az új lelki beállítottságokhoz vezet.” Clarke F. Jakab szerint minden imádkozás, kivétel nélkül, lehoz valamit az égből. Kérésünkre mindig kapunk valami olyant, amit nem kapnánk meg, ha nem imádkoznánk. Isten úgy teljesíti kéréseinket legtöbbször, hogy minket változtat meg.

Az imádság történetének kezdeti szakaszában a kérő ima emelkedett ki. Éppen ezért könyörgésnek is nevezték. Az imádság azonban a maga egészében nem lehet csak kérés, hanem lelki kapcsolat Istennel, ennek pedig a kérés csupán egyik mozzanata, mely nem emelhető a többiek fölé.

Az imádság értékét nem a kérések teljesülése szempontjából kell megítélnünk, hanem annak a lelki hatásnak szempontjából, mely eltölti az embert az imádság áhítatában, és kérésének Isten elébe való vitele alkalmával. A kérésnek már csak a feltárása is magával hoz bizonyos jóleső megnyugvást. A kérést ugyanis mindig megelőzi a nyugtalanság, mely eltűnik vagy enyhül még akkor is, ha a kérés nem teljesül. A kérés nyomában mindenképpen az Isten akaratában való megnyugvás jár. A kérés szinte annyi, mint a sírás. S boldogok, akik sírnak, akiknek szívéből fel tudnak törni a kérések, mert ők megvigasztaltatnak. A lelki hatás mindig hoz valamilyen teljesülést, ha nem is közvetlen, de közvetett formában.

Az imádság tiszteletadás Istennek. Milyen haszna, értéke van ennek? De kérdezhetjük, hogy mi haszna van annak, hogy a gyermek tisz-

telettel viseltetik szülője iránt s azt minden adódó alkalommal magatartásában, szavaiban, érzéseiben kifejezésre juttatja? Mi haszna annak, hogy egy ismeretlen idős emberrel szemben tisztelettel viseltetik? A tiszteletadás értékét nem lehet haszonnal mérni. Értéke ott bontakozik ki a lélekben, a jó érzésben, a megnyugvásban, a szeretet egymásra sugárzásában, a szép, fennkölt lelkiállapotban. Ugyanígy vagyunk az Isten iránti tiszteletadással is. Ha a szülővel, az ismeretlen idős emberrel szembeni tiszteletadás fennkölt lelkiállapotot teremt bennünk, s mi azt értékesnek érezzük, vajon az Isten iránti tiszteletadás nem teremt-e még fennköltebb, még értékesebb lelkiállapotot bennünk. Az imádkozás nyomában felemelő lelkiállapotok bontakoznak ki. Az imádság bekapcsolja a hívő ember életét az örökkévalóság áramkörébe, összeköti Istennel, melynek eredményeként fény, melegség, szépség és magasztos érzések áradnak szét lelkében. Nincs olyan műszer, amellyel ennek a lelkiállapotnak az értékét meg lehetne mérni. S nincs olyan mérhető haszon, mely ezt az értéket megközelíthetné, s még kevésbé, mely felülmúlná.

Mi tehát az imádkozás célja? Az, hogy a hívő emberben lelki kapcsolat létesüljön Istennel. Ebben van minden megoldása az imádkozásnak. Wiemann valláspszichológus azt mondja: „Az imádkozás a személyiségnek Istenhez való alkalmazása úgy, hogy Isten az ő munkáját hatásozabban tudja elvégezni velünk, mint ahogy anélkül tehetné.“ Miként a madár kibontott szárnyával emelkedik a földről a magasba, de a levegő segítségével, az ember is a lélek szárnyával, az imádsággal emelkedik a gyarlóságok világából az erkölcsi tisztaság magasságába, Isten segítségével. Ennélfogva az imádság tartalma lehet mindaz, amit az Istennel való kapcsolat a maga teljes egészében jelent: bizalom, szeretet, hálaadás, Isten akaratában való megnyugvás, bűnbánat, megbocsátás, kérés. Így válik az imádság erőforrássá, mely ellenállóvá tesz a kísértésekkel szemben. Ugyanakkor a lelki békeség, a tökéletesség felé való haladás és minőségi emelkedés ihletője is.

A tanítványok úgy érezték, hogy nem tudnak helyesen imádkozni, ezért kérték Jézustól: taníts minket imádkozni. Napjainkban is nagyon sokan nem tudnak imádkozni. Ezt bizonyítja az, hogy életükben nincs fejlődés, nem változtak semmit, hogy öreg korukban is ugyanannyi és ugyanaz a gyarlóság van meg bennük, mint fiatal korukban volt. Az imádság ugyanis megváltoztatja a hívő embert. De ehhez szükséges, hogy az ima teljes legyen. A nem teljes imának nincs életformáló hatása.

Az ima akkor teljes, ha benne nemcsak tisztelet- és hálaadás, bizalom, szeretet, Isten akaratában való megnyugvás van, hanem az erkölcsi törvények elismerése, önmagunk cselekedeteinek a számbavétele és bírálata, megállapítása annak, hogy életünkben mi volt jó és mi volt rossz, bűnbánat, és elhatározás a megismert gyarlóságok kiküszöbölésére, az erények megvalósítására. Ezek a részek imádságunkból gyakran hiányzanak. Az ima pedig csak ezekkel teljes, ennek van élet- és jellemformáló ereje, hatása. Aki naponta így imádkozik, az nap-nap után változik, jobbul, nemesedik, lelkülete finomul, és a valláserkölcsei életesmény, az istenfiúság megvalósulása felé halad. Bizony sokan nem tudnak így imádkozni. Ezért időszerű számunkra is a tanítványok kérése: „Uram, taníts minket imádkozni“. (Lk 11,1).

PÉCHI ZSUZSA KÖNYÖRGÉSE

Nehéz üldöztetések és lelket súlyos próbára vető szenvedések majd háromszázados emlékét őrizte meg egy íródeák följegyzése régi, pörös akta hátán: egy üldözött fiatal asszony könyörgését.

Péchi Simonnak, az egykori hatalmas kancellárnak Zsuzsa leánya nevéhez fűződik ez a szép emlék. Elítéltetése után negyven évvel, pöre egy másolt ügydarabjára úgy került oda befejezésnek, mint egy csapás emlékére épült templom boltozatába a jelképes zárkó.

Szomorú záróemléke ez a könyörgés annak a pörnek, melyet Péchi Zsuzsa földi bírái előtt másodszer is rég elveszített.

Azt sem tudjuk, hogy élt-e még akkor, midőn könyörgését Mihác Demeter 1678-ban vesztett pörei egy ügydarabjára lemásolta?

Mikor édesatyja 1635. május 6-án Mezőbándon a végrendeletét megírta, akkor Péchi Zsuzsa még csak jegyes volt s 1638 nyarán már mint *Kúnosi Gál Ferencné*t Krisztina testvérével, Bögözi Farkas Ferencnével együtt ítélték el a dési országgyűlésen, a szombatosság miatt. Adat maradt arról, hogy unitáriusságát bizonyítani próbálta. Azonban róla is, mint nénjéről „tanúk igazolták“, hogy zsidó szertartásokat követett s mivel az országos végzés által megszabott határidőre nem tértek a négy bevett vallás valamelyikére: notázták őket. Ez pedig azt jelentette, hogy mint asszonyok, fejük megváltásáért minden birtokukat elvesztették.

Az ítélelhozzatal előtt valószínűleg Péchi Zsuzsa és édesatyja és sok más szombatossággal vádolt társa példájára fogságba, vagy legalább őrizetbe kerülhetett.

Talán itt, lelki szorongásai közt, vagy tán elítéltetése után törhetett ki belőle atyja szelleme e könyörgésben. Istenhez menekül, előtte tárja ki lelkét. Hozzá fellebbez és benne nyugszik meg. Ez a könyörgés az üldözött igazságérés jajsikoltása. Egy minden hitével már egyedül Istenben bízó lélek sóhajta. De a tisztaság öntudatának bizonyítványa is, mely az emberi igazságszolgáltatás tördőféseitől vérző sebeire mutatva, Istentől várja a gyógszert és törhetetlenül bízik az ő utolsó ítélete mindent helyrehozó igazságában.

Maga a könyörgés így szól:

„Örök Isten, titkoknak értője; ki minden szíveknek vagy általlátója és mindeneket tudsz minnekelőtte meglemmének, hallgasd meg a te alázatos szolgáltnak könyörgését. Tudod, Uram, ártatlanságát. Segíts meg Uram s én Istenem a te mennyei szent lelkednek ereje által, hogy viselhessem békével e keresztet és a te fiad az úr Jézus Krisztus által tétess törvényt ebben az utolsó napon, hogy éljen az én lelkem te előtted és dicsérhessen tégedet. Ámen.“

Midőn e könyörgést olvassuk és visszaképzeld magunkat abba a sötét időbe (1638), melyben a meggyőződést tömeges elítéltetésekkel kezelték, lelkünk megérti Péchi Zsuzsát. Hol is kereshetett volna Istenen kívül másnál reményt és vigasztalást? Tudjuk, hogy tizenegy évvel a dési ítélet után megpróbálta atyja egyik eladományozott birtokán az adományos magvaszakadtával örökösödési jogait érvényesíteni, de eluta-